

04/12/2015

El rol de les Reserves de la Biosfera en l'adaptació local al canvi global

Aquest treball ha estudiat la vulnerabilitat i l'adaptació locals al canvi global en dues Reserves de la Biosfera habitades per població rural i indígena, a Mèxic i a Bolívia. S'ha detectat que unes normes de conservació estrictes afecten la capacitat local per desenvolupar estratègies d'adaptació a llarg termini, i que la manca d'aplicació de la cogestió és una amenaça important per als mitjans de vida locals. Finalment, s'ha arribat a la conclusió que el paper d'aquestes reserves de la biosfera a l'hora de millorar l'adaptació local al canvi global encara és limitat.

L'Amèrica Llatina s'enfronta al repte de conservar la biodiversitat dels seus boscos i selves i garantir el benestar de la població rural i indígena que hi habita i aprofita els seus recursos, en un context de pressions econòmiques i polítiques a gran escala que resulten en desforestació i vulnerabilitat social. En un esforç per protegir aquestes zones boscoses, des del 1990, els governs de la regió han augmentat la superfície protegida en més d'un 10%. No obstant, la majoria d'aquestes àrees protegides són habitades per comunitats rurals i

indígenes que sovint veuen els seus drets de propietat i accés al territori minvats per les restriccions de conservació imposades des del govern, les quals no contempnen les seves activitats tradicionals d'ús i aprofitament dels recursos naturals. En àrees econòmicament marginals, les àrees protegides amb regles estrictes de conservació, no només poden limitar les oportunitats de la població local per millorar les seves condicions de vida, sinó també repercutir negativament en la seva habilitat i capacitat per anticipar i respondre als canvis climàtics, econòmics, polítics i socials.

Tot i que en els últims temps la comunitat internacional ha promogut la creació de figures de conservació que inclouen mecanismes de participació local en la gestió dels recursos naturals, com són les Reserves de la Biosfera, en la pràctica moltes han acabat implementant-se en base a les decisions preses des dels òrgans de govern enlloc de gestionar-se de manera col·laborativa amb les comunitats locals. La manca de participació local en les decisions sobre com gestionar el territori pot afectar, doncs, la capacitat local d'adaptar-se als canvis socio-ambientals, tant graduals com inesperats. Alhora, un model de gestió de la conservació inclou no necessàriament és garantia de reducció de la vulnerabilitat local.

Aquest estudi contribueix a informar aquests debats sobre governança de la conservació i vulnerabilitat analitzant de forma comparativa l'adaptació als canvis globals de comunitats rurals i indígenes en dues Reserves de la Biosfera: una gestionada de forma unilateral pel govern mexicà, la Reserva de la Biosfera de Calakmul, i l'altra co-gestionada entre el govern bolivian i les comunitats locals, els Tsimane', la Reserva de la Biosfera i Territori Indígena Pilón Lajas. Mitjançant grups focals i entrevistes semi-estructurades amb informants locals, i enquestes amb els caps de família, a les quatre comunitats participants en l'estudi, vam explorar la percepció local sobre com les perturbacions ambientals, socio-econòmiques i institucionals afecten la vida de la població local i quines estratègies d'adaptació implementen per respondre a aquestes perturbacions en un i altre lloc d'estudi, analitzant com les regulacions de conservació i la governança de les dues Reserves de la Biosfera limiten o bé fomenten les oportunitats per l'adaptació.

Els resultats de l'estudi suggereixen que les comunitats perceben múltiples perturbacions que afecten els seus mitjans de vida, com per exemple la variabilitat del cicle de precipitacions i la volatilitat dels preus del *chile* a Calakmul (Mèxic), i l'augment en freqüència i intensitat de les inundacions i l'expansió de l'agricultura orientada a les necessitats del mercat al Pilón Lajas (Bolívia), així com les polítiques de conservació de les Reserves de la Biosfera a ambdues regions. Tanmateix, a Calakmul i a Pilón Lajas les comunitats perceben de forma diferent la importància que li atribueixen a la conservació com a font de tensions i també els esforços per l'adaptació local que fan les dues Reserves de la Biosfera. El model de conservació restrictiu de la reserva de Mèxic limita la capacitat local per desenvolupar estratègies d'adaptació a llarg termini, sobretot dels sectors de població més vulnerables. La reserva de Calakmul facilita la implementació d'algunes estratègies locals, com un projecte d'apicultura subsidiat pel govern, però no dissenya mesures pròpies i a llarg termini per promoure l'adaptació local, per exemple, a la reducció de les fonts d'ingrés local. Al contrari, la participació local en la reserva co-gestionada de Bolívia sembla facilitar el desenvolupament d'estratègies per a l'adaptació local, tot i que amb un èxit qüestionable. Per exemple, la reserva de Pilón Lajas va donar suport a projectes d'agroforesteria per la plantació de cacau a les comunitats com una estratègia per trobar activitats productives alternatives compatibles amb les normatives de conservació i adaptar-se a la reducció dels recursos forestals, millorant la seva organització i situació econòmica. Tanmateix, altres estratègies d'adaptació impulsades des de la reserva

co-gestionada han fracassat a causa d'una dèbil capacitat per l'acció col·lectiva per part de les comunitats Tsimane' i el govern en la seva gestió.

Davant d'aquests resultats, es necessari continuar investigant sobre com la participació local en la presa de decisions sobre la gestió dels recursos naturals, l'accés a la terra i la distribució de poder afecten la vulnerabilitat i adaptació local en el context d'àrees protegides co-gestionades per tal d'informar les polítiques de conservació i guiar els esforços per assegurar el benestar de les poblacions locals.

La recerca que ha portat a aquests resultats ha rebut finançament del Setè Programa Marc de la Unió Europea FP7/2007-2013 sota l'acord nº 282899: "Assessing the effectiveness of community-based management strategies for biocultural diversity conservation (COMBIOSERVE)".

Isabel Ruiz-Mallén

Institut de Ciència i Tecnologia Ambientals (ICTA)

Isabel.Ruiz@uab.cat

Referències

[View low-bandwidth version](#)